משנה · ראשונים · ר״ש משאנץ

ר"ש משאנץ על משנה טבול יום

רבנו שמשון [הר"ש] משאנץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ר"ש משאנץ על משנה טבול יום

רבנו שמשון [הר"ש] משאנץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רש-משאנץ-על-משנה-טבול-יום/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 5
משנה ד 5
משנה ה 5
פרק ב 6
משנה א 6
משנה ב 6
משנה ג 9
משנה ד 14
משנה ה 14
משנה ו 15
משנה ז 15
משנה ח 16
פרק ג 18
משנה א 18
משנה ב 19
משנה ג 19
משנה ד 20
משנה ה 21
משנה ו 21
פרק ד 22
משנה א 22
משנה ב 22
משנה ג 23
משנה ד 23
משנה ה 24
משנה ו 25
משנה ז 25

פרק א

משנה א

המכנס חלות. מלשון (במדבר ט"ו:כ') ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה והיא חלה שהופרשה מן העיסה וטבול יום פוסלה ואם יש לכהן כמה חלות שאינן אפויות ונתנם זו על זו ואין דעתו להניחם כך לעשותם ככר אחד אלא ע"מ להפרישם ולהבדילם זו מזו ואחרי כן הניחן:

ונשכו. שדבקו זו בזו כדתניא בתוספתא דטהרות אי זהו הנושך התולש ממנו משהו:

ב"ש אומרים חיבור בטבול יום. ואם נגע באחת מהן כנוגע בכולן:

וב"ה אומרים אינו חיבור. ואותה שנגע בה פסולה והשאר טהורות:

מקרצות. מלשון (ירמיהו מ"ו:כ') קרץ מצפון חתיכת עיסה קטנה שנחתכה מעיסה גדולה כדתניא בתוספתא דטהרות (פ"א) הקורץ מקרצת מן העיסה וכל הני שחשיב הכא אפלוגתא דב"ש וב"ה דסיפא קיימי והא דלא כייל חלות בהדייהו משום דחלות לבית הלל אינן חיבור לא בטבול יום ולא בשאר טומאות אבל הני דוקא בטבול יום פליגי אבל בשאר טומאות מודו כדקתני סיפא:

חמיטה. עוגה דקה:

וקולית שלמים. עצם של ירך ושלמים נפסלים בטבול יום ומשום דלא משכח בשר בתרומה נקט שלמים ונקט עצם הקולית משום דיש בו מוח יותר מבשאר עצמות:

המחולחלת. שהמוח מתקשקש בתוכו דגרע כדמוכח בפרק העור והרוטב (חולין דף קכה.) גבי קולית המת ומיהו קשה דהוה ליה למימר קולית של שלמי ונראה דשתי תיבות הן של מים ורתיחת המים קולית שמה ואם נגע ברתיחתן לא הוי חיבור [ולא] נפסלו המים בזמן שחלולין מלשון ארעא חלחולי מחלחלא דפ' חומר בקודש (חגיגה דף כב.):

ראשונה. שברתיחה ראשונה אינה נדבקת על הגריסין וכן רתיחת התירוש וכן רתיחה של אורז לרבי יהודה בכל הני פליגי אי הוו חיבור לטבול יום ואם נוגע בעצם כנוגע במת ואם נוגע ברתיחה כנוגע בגריסין וביין ובאורז*:

בין קלות. ראשון:

בין חמורות. אב:

משנה ב

כל הני דחשיב קיימי אטמאים בטבול יום דסיפא דהוו חבור:

לעולם. בין חדש בין ישן:

טופח. מין קטנית כדתנן בריש כלאים הפול והטופח ובסוף מכשירין גריסין של פול ושל טופח:

תניא בתוספת' (רפ"א) המכנס חלות בין להפריש [א] בין שלא להפריש נשכו [ב] נפסלות במנין מוסיף עליהן האורז וגריס של טופח בזמן שאין קלופין רבן שמעון בן גמליאל אומר אף פולין הגמלנין כיוצא בהן טהורין באב הטומאה ואין צריך לומר בטבול יום דברי רבי מאיר וחכמים אומרים טהורין בטבול יום וטמאין בכל הטומאות מוסף עליהן האורז וגריס של טופח בזמן שהן קלופין. [ג] פירוש נפסלות במנין דמונין בהן ראשון ושני ופליגא אמתני'. שאינן קלופין קאי נמי אאורז וברתיחתם איירי דלא הוי חיבור:

משנה ג

מסמר שאחר הככר. בצק היוצא מן הככר כמין מסמר ויש שעושין אותו סימן ללחם:

גרגיר מלח. שנדבק בככר ונתבשל עמו:

חרחור. כשנשרף הלחם פחות מכאצבע סביב מלשון (תהילים ס"ט:ד') נחר גרוני כל הני חיבור לככר:

משנה ד

תניא בתוספתא (שם) התבלין והשנונית חיבור בטבול יום ואין צריך לומר בכל הטומאות רשב"ג אומר ר' מאיר היה אומר במה דברים אמורים בככרות של בעל הבית אבל בככרות של נחתום אינו טמא [ד] אלא הקצח והשום והשנונית בלבד. פירוש בעל הבית לא קפיד למשקלינהו כמו נחתום. קצח ושום עושין על הלחם בארץ יון. שנונית מין בושם:

משנה ה

התיאה והחלתית והאלום והאפונים. כולהו מיני זרעים ואשאינן קלופין קיימי וקסבר רבי מאיר דאין קליפתם חיבור דאפילו כשומר לא חשיבא לאב הטומאה וכל שכן לטבול יום ודבר תימה הוא דשומר לזרעים נפקא לן בריש העור והרוטב (חולין דף קיט.) מדכתיב על כל זרע זרוע אשר יזרע כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה חטה בקליפתה ושעורין בקליפתן ומוכחא סוגיא דליכא מאן דפליג והכא קתני שעורה ולרבנן נמי קשה מאי שנא טבול יום משאר טומאות הא שומר דאורייתא וטבול יום דאורייתא ועוד קשה מאידך בבא דקתני השעורה והכוסמת בזמן (שאינן) א) קלופין מה חבור שייך בהו ועוד אי תימא חלתית ואלום אשאינן קלופין קיימי הוה ליה למיהדר למחשבינהו בהדי קלופין לכך צריך לפרש דהך בבא לא איירי לענין חיבור וסבר ר' מאיר דכל הני לא מקבלי טומאה כלל שאין תורת אוכל עליהן ורבנן סברי דבטבול יום הקלו אבל

בשאר טומאות גזור אע"ג דלא חזו לאכילה כולי האי וקרא דעל כל זרע מיתוקם בחטה בקליפתה דיש בה תורת אוכל ושעור' בקליפתה נקט משום שאר טומאות לרבנן דמיטמו מדרבנן ופשוט הוא:

פרק ב

משנה א

משקה טבול יום. כגון רוקו ומימי רגליו דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה:

כמשקין הנוגע בהן. לא מיירי רק במשקה דתרומה דאי במשקה חולין היכי קתני אין מטמאין דמשמע הא מפסל פסלי הא טבול יום טהור לחולין דטבל ועלה אוכל במעשר ותנן בפרק תינוקת (נדה דף עא:) בראשונה היו אומרים היושבת על דם טוהר מערה מים לפסח חזרו לומר הרי היא כמגע טמא מת לקדשים ויושבת על דם טוהר טבולת יום ארוך היא ותחלה היו אומרים מערה ולא נוגעת משום דחולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו וקא מטמיא להו והדרי ופסלי ליה לפסח ולבסוף סבר דלאו כקדש דמו כדקתני כמגע טמא מת לקדשים אבל לא לחולין שנעשו על טהרת הקדש ואין לחוש אם נוגעת בהן וליכא נמי לפרש דבמשקה קדש שהוא נוגע בהן קאמר דאם כן טמויי נמי מטמא כדתנן התם הרי היא כמגע טמא מת ותניא נמי בגמ' אבא שאול אומר טבול יום תחלה לקדש לטמא שנים ולפסול אחד אלא במשקה תרומה שהוא נוגע בו קאמר דטבול יום פוסל את התרומה והא דקתני אלו ואלו כלומר משקין היוצאין ממנו ומשקין דתרומה שנגע בהן אין מטמאין היינו אין מטמאין קדש אבל מפסל פסלי ליה:

בין קלין בין חמורין. בפרק כסוי הדם (חולין דף פח.) אמרינן קלין שרץ חמורין זב:

תחלה. ראשון ועושין שני והשני עושה שלישי. חוץ מן המשקה שהוא אב הטומאה כגון זובו של זב ומעיינותיו:

משנה ב

המשקין פסולין. דעד כאן לא פליגי אבא שאול ור"מ ורבנן במעילה בפרק חטאת העוף (מעילה דף ח:) אלא לענין קדש אבל לענין תרומה כולהו מודו דמפסל פסול טמויי לא מטמא ואפילו במשקין כדקי"ל בפ"ק דפסחים (דף יד:) כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה חוץ מן הטבול יום ולפיכך קדירה טהורה:

ואם היה המשקה חולין הכל טהור. דטבול יום טהור לחולין:

הכל טמא. דידים פוסלות תרומה כדתנן בסוף זבים שגזרו עליהן כדאיתא בפ"ק דשבת (דף יג:) ומטמאות משקין להיות תחלה אם הני משקין דתרומה נינהו וחוזרין המשקין

ומטמאין את הקדירה כדתנן בסוף זבים וכדאי' בפ"ק דשבת (שם) דכלים שנטמאו במשקין פוסלין את התרומה:

שספק טבול יום פוסל את התרומה. כגון שתי ככרות לפניו של תרומה ספק נגע ספק לא נגע וכי האי גוונא בידים טהור כדתנן בפ"ב (מ"ד) דמס' ידים:

תני"א בתוספתא (פ"א) אחד משקה שנטמא באב הטומאה ואחד משקה שנטמא בולד הטומאה הרי זה תחלה לעולם מטמא את חברו וחבירו את חבירו אפילו הן מאה חוץ ממשקה טבול יום שפוסל ואינו מטמא. חומר בידים מבטבול יום שהידים [ב] תחלה לחולין מטמאות אחד [ג] ופוסלות אחד בקדש ופוסלות את התרומה ומטמאות את המשקין לעשותן תחלה באלו הידים וכל שאינו חיבור בטבול יום חיבור בידים. חומר באוכלין שאין במשקין ובמשקין שאין באוכלין שהאוכלים יש להם ידות ואין צריך מחשבה לאוכלין [ד] ומטמאין את המשקין לעשותן תחלה והמשקין מטמאין את האוכלין לעשותן שניים וספקן לטמא אחרים טמא ואין להם טהרה מטומאתן מה שאין כן במשקין חומר במשקין שאין באוכלין שהמשקה לעולם [ה] מיטמא בכל שהוא ויש מהן שנעשין אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים ולטמא אוכלין ומשקין וכלי שטף מאחוריו וכלי חרס מאוירו מה שאין כן באוכלין חומר במים שאין במשקין ובמשקין שאין במים שהמים נעשין אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים ופוסלין את המקוה בשלשת לוגין ואת הגוף בשלשת לוגין מה שאין כן במשקין. חומר במשקין שהמשקין אין להם טהרה מטומאתן ואין להם טהרה בגוף ופוסלין את המקוה בשינוי מראה מה שאין כן במים. אחורי כלים שנטמאו במשקין רבי אליעזר אומר מטמאין את המשקין ואין פוסלין את האוכלין והלכה כדבריו רבי יהושע אומר מטמאין את המשקין ופוסלין את האוכלין מקל וחומר ומה אם טבול יום שאינו מטמא משקין של חולין פוסל אוכלי תרומה אחורי כלים שהן מטמאין משקה חולין אינו דין שיפסלו אוכלי תרומה שמעון אחי עזריה אומר חילוף הדברים ומה אם טבול יום שהוא פוסל אוכלי תרומה אינו מטמא משקה חולין אחורי כלים שאין פוסלין אוכלי תרומה אינו דין שלא יטמאו משקה חולין אמר רבי יוסי ראה הלכה זו היאך נחלקו עליה אבות הראשונים ודנו עליה דברי תורה מדברי סופרים ודברי סופרים מדברי תורה. פי' אחד משקה שנטמא באב הטומאה ואפילו בטומאה דרבנן כגון בית הפרס ומעת לעת שבנדה וטומאת עם הארץ וכיוצא בהן הרבה. ולד הטומאה כגון ראשון ושני. שהידים תחלה לחולין לאו בסתם ידים דהנהו לתרומה דוקא אלא כגון מכניס ידיו לבית המנוגע וכרבי עקיבא דאמר ידיו תחלות כדתנן במס' ידים פ"ג (מ"א) ומייתינן לה בפ' שני דחולין (דף לג:). מטמאות

אחד השתא איירי בסתם ידים שהם שניות ועושות שלישי ורביעי בקדש והיינו דקתני מטמאות אחד ופוסלות אחד בקדש. ופוסלות את התרומה ושני עושה שלישי בתרומה ותו לא ולאו להא מילתא עדיפי ידים מטבול יום דטבול יום נמי פוסל את התרומה ולא תני לה אלא אגב קדש דלקדש ודאי עדיפי מטבול יום ודלא כאבא שאול ור"מ דמעילה פרק חטאת העוף (מעילה דף ח:) אלא כרבנן דאמור התם גבי טבול יום כשם שהוא פוסל אוכלי תרומה ומשקה תרומה כך הוא פוסל אוכלי קדש ומשקה קדש. ומטמאות את המשקין לעשותן תחלה דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה חוץ מטבול יום. באלו הידים משום דמעיקרא איירי במכניס ידיו לבית המנוגע איצטריך למיתני באלו הידים כלומר דין זה בסתם ידים שהן שניות. וכל שאינו חיבור בטבול יום כגון מקרצות דלעיל פרק קמא דלבית הלל אינו חיבור בטבול יום חיבור בידים כדקתני ומודים בשאר כל הטומאות בין קלות בין חמורות. יש להן ידות שהנוגע ביד כנוגע באוכל ואין צריך מחשבה באוכלין אבל משקין צריכין מחשבה כשיצאו מעצמן מן האוכלין וכן מי גשמים. ומטמאין את המשקין לעשותן תחלה אפילו אוכלין שניים. מה שאין כן במשקין דלא משכחת משקין שניים ואי משום משקין שנגע בהן טבול יום הנהו לא מטמו משקין אחרים אי נמי חשוב חומרא מה שאוכלין עושין משקין תחלה ואין משקין עושין אוכלין תחלה והיינו דקא מסיים והמשקין מטמאין את האוכלין לעשותן שניים. וספקן לטמא אחרים טמא כדתנן במס' טהרות פ' ד' (מ"ט) היתה ככר טמאה בידו ופשטה לבין משקין טהורין ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא. מה שאין כן במשקין כדתנן התם היתה מקל בידו ובראשה משקין טמאין וזרקה לבין הככרות טהורין ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור. ואין להן טהרה מטומאתן כדתניא בתורת כהנים גבי כלי חרס ואותו תשברו (ויקרא י״א:ל״ג) אותו אתה שובר לטהרתו ואי אתה שובר אוכלין לטהרתו אבל משקין שנטמאו יש להן טהרה על ידי השקה במקוה כדתנן משיקין את המים בכלי אבן לטהרן בפרק שני דביצה (דף יז:) ואי משום דמשכחת נמי טהרה לאוכלין כגון חטין שנטמאו וזרען בקרקע כיון דאשרוש כחטי אחריני חשיבי בכל שהוא אבל אוכל בעי כביצה. שנעשין אב הטומאה כגון מי חטאת שיש בהן כדי הזייה. ומטמאין כלי שטף מאחוריו וכ"ש מתוכו דמשקין מטמאין כלי גזירה משום משקה זב וזבה בפ"ק דשבת (דף יד:). וכלי חרס מאוירו אם נתלו משקין באוירו אבל אוכל אין מטמא כלי. ופוסלין את הגוף בשלשת לוגין כגון טהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשת לוגין מים שאובין כדאיתא בסוף זבים ובפ"ק דשבת (שם) מה שאין כן בשאר משקין. אין להם טהרה מטומאתן דלא סלקא להו השקה אבל מים סלקא להו השקה. ואין להם

טהרה בגוף כדתנן בסוף מסכת מקוואות אכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין טבל והקיאן טמאין שתה מים טמאין טבל והקיאן טהורין מפני שהן טהורין בגוף. ופוסלין את המקוה בשינוי מראה כדתנן בפ"ז (מ"ג) דמקוואות נפל לתוכו יין ומוחל ושינו את מראיו פסול אבל מים אין פוסלין מקוה בשינוי מראה כדתניא בתוס' דמקוואות [פ"ב] ובפ"ו דמקוואות הבאתיה שני מקוואות של כ' כ' סאה אחד שאוב ואחד כשר ירדו שנים והשיקום וטבלו בהן אפי' אדומים והלבינום או לבנים והאדימום המקוואות כמו שהיו והטובלים כמו שהיו אלמא לא נפסל הכשר וכשר להקוות עליו. אחורי כלים שנטמאו במשקין בפ"ק דנדה (דף ז:) מייתי לה גבי הלכה כר"א בארבעה והיא משנה בפ"ח (מ"ז) דמס' טהרות ומפרש בפ"ק דנדה (שם). מטמאין את המשקין אפילו דחולין ופוסלין את האוכלין אפילו דתרומה ועוד קאמר התם דנקט דוקא אחורי כלים משום דקילי כדתנן כלי שנטמאו אחוריו במשקין אחוריו טמאין תוכו אוגנו וידיו טהורין נטמא תוכו נטמא כולו ומודה ר"א לר' יהושע בנטמא תוכו במשקין מק"ו ור"א לא חייש אהאי ק"ו כדמפרש בנדה משום דאחורי כלים דרבנן כלומר היכא דנטמאו במשקין וטבול יום דאורייתא ודרבנן בדאורייתא לא אמרי' ק"ו. חילוף הדברים שיש לדון ק"ו איפכא קסבר שמעון אחי עזריה דאין מטמא משקה חולין ולא פוסל אוכלי תרומה והיינו דתנן בפרק ח' דמס' טהרות (מ"ז) שמעון אחי עזריה אומר לא כך ולא כך אלא משקין שנטמאו באחורי כלים מטמאין אחד ופוסלין אחד הרי זה אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני כלומר לא כך ולא כך (כלומר) לא משקה חולין ולא אוכלי תרומה אבל מטמאין משקה תרומה ואותן משקין מטמאין אחד באוכלי תרומה שנעשו שניים ואותם אוכלין פוסלין אוכלים אחרים של תרומה והיינו דקאמרי האוכלין של תרומה למשקין של תרומה אחורי כלים המטמאיך לא טמאוני דלא פסלי אוכלי תרומה ואתה טמאתני:

משנה ג

המקפה. מלשון (שמות ט"ו:ח') קפאו תהומות תבשיל קפוי ועב של תרומה כגון דייסא והשום והשמן נתונים בו לתבלין:

פסל את כולן. דמקפה עיקר וטבול יום פוסל תרומה ואע"פ שנגע בשום של חולין חשוב חיבור ומיהו מתוך סוגיא דפסחים פרק אלו עוברין (פסחים דף מד.) משמע שהשום והשמן מעורבין במקפה ואין מקומן ניכר דמקשינן התם אסיפא מקום מגעו אמאי פסל ופירש שם בקונטרס אמאי פסל הא בטלי להן תבלין ברובא דקא סלקא דעתיה דימוע מדרבנן הוא דאסור ומשני רבה בר בר חנה דימוע דאורייתא הוא הואיל וזר לוקה עליו בכזית משום דשם תרומה עליה הלכך לגבי *תרומה נמי שם תרומה עליה ומיהו לא

חמירא כתרומה עצמה לפסול את כולו משמע מתוך פירושו שאין השום והשמן בעין ודבר שהוא בעין אין מתבטל ברוב ויש ליישב משנתינו לפי שיטתו רישא קמ"ל שהכל חיבור דלא תימא אע"פ שהחולין מועטין לא פסל אלא מקום מגעו משום דמעורבין בכל המקפה ואתו ומפסקי ואע"פ שהכל מעורב יחד שייך למתני מקצתן לשון רבים לפי שיש שם ג' מינין מקפה ושום ושמן ואין לדקדק דמיירי כשהן בעין מדקתני סיפא בזמן שהוא גוש בקערה דהתם אשום מרובה קאי דלכך קאמר שהוא ולא קאמר שהן דקתני סיפא אם היה השום מרובה הולכין אחר המרובה כלומר והכל פסול ועלה קאמר ר' יהודה אימתי בזמן שהוא גוש בקערה דדרך השום כשנידך יפה נקבץ ומצורף יחד דלכך קתני גוש דומיא דגוש הבא מארץ העמים דאז חשיב חיבור אבל היה מפוזר במדוכה מלשון (במדבר י״א:ח׳) או דכו במדוכה ומפוזר לשון מפורד כדקתני לקמן גבי קטניות בזמן שהן פרודים אינם חיבור בזמן שהן גוש הן חיבור והשתא קאמר מפוזר כלומר שאינן גוש טהור כלומר שלא פסל הכל אלא מקום מגעו בלבד דלא חשיב חיבור כדקאמר טעמא לפי שהוא רוצה בפיזורו ולכך צריך טעמא דרוצה בפיזורו דאי לאו הכי הוי חיבור מידי דהוה אמכנס חלות על מנת שלא להפריד ונשכו דהוו חיבור כדקתני לעיל בריש מכילתין והא דתנן לקמן בפ"ג (מ"ד) עיסה שנדמעה או שנתחמצה בשאור של תרומה אינה נפסלת בטבול יום ור' יוסי ור"ש פוסלין אלמא אין מחלקין בין מקום מגעו לשאר דמאן דפסיל פסיל בכל ומאן דמטהר מטהר בכל יש לחלק בין מין אחד לשני מינים כדקתני בתוספתא (פ"ב) א"ר מנחם בר' יוסי אמרתי לפני אבא אי אתה מודה במקפה וחמיטה של חולין ושום ושמן של תרומה צף על גביהן שאם נגע טבול יום במקצתן לא פסל אלא מקום מגעו אמר לי זה מין אחד וזה שני מינין ואין לדקדק דמתני' איירי כשהן בעין מדקתני התם צף על גביהן דלאו היינו מתני' דהכא דפריך מינה ר' מנחם בר' יוסי אלא אידך משנה דבסמוך דתנן המקפה וחמיטה של חולין ושמן של תרומה צף על גביהם ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא שמן ואדרבה מדקתני התם צף על גביהן והכא לא קתני מכלל דבליתנהו בעין איירי ועוד דהכא תני לא פסל אלא מקום מגעו והתם קתני לא פסל אלא שמן ואם קיבץ כ"מ שהלך השמן פסל מאי שנא אלא על כרחין משום דהכא ליתיה לשמן בעין ואין מקומו ניכר שכולו מעורב במקפה ולא הוי חיבור והא דקתני במשנה אלא שמן ובתוספתא (פ"ב) קתני מקום מגעו משום דבתוספתא קתני שום ושמן ולהכי נקט מקום מגעו דאם נגע בשמן השמן פסול והשאר טהור ואם נגע בשום השום לבדו פסול והשאר טהור אבל במתני' דלקמן לא קתני שום אלא שמן ור"ת וריב"א גרסי בפסחים (דף מד.) מקום מגעו אמאי פסל הא לא הוי כביצה ומוקמי

לה בשהשום והשמן בעין וכיון דלא הוי כביצה ולא מקבל טומאה אלא מדרבנן בטל אגב מקפה וכן ברישא נמי כשנגע בשום פסל את כולן דבטל אגב מקפה בין להקל בין להחמיר וא"א לקיים פי' זה דעל כרחין בדלא הוי בעין איירי כדפרי' וא"ת אי בדליתיה בעין מאי קמשני התם הואיל וזר לוקה עליו בכזית הא אמרי' בפ' שני דחולין (דף לד:) הנח לנזיד הדמע דליכא כזית בכדי אכילת פרס דבשלמא אי בשהן בעין איירי יכול ללקט ולאכול כזית בכדי אכילת פרס אבל אי במדומע איירי קשה וי"ל דאע"ג דבסתם אכילה ליכא כזית בכדי אכילת פרס אפשר דאכיל מינה טובא בבת אחת עד דאיכא כזית בכדי אכילת פרס ולא דמי לכותח הבבלי דאמרי' התם אי דקא שריף ואכיל מיניה בעיניה בטלה דעתו אצל כל אדם עוד קשה דאי בדאיתיה בעין איירי היכי דייק מינה אביי היתר מצטרף לאיסור דלמא הא דלקי בכזית היינו דאי אכיל משמן לחודיה כזית ודוחק הוא לומר לפי שאין דרך לאוכלו כך אבל אי במעורב במקפה איירי ניחא והא דפי' שם בקונטרס גבי מילתיה דזעירי אף שאור בל תקטירו נמי היתר מצטרף לאיסור חצי זית דשאור וחצי זית דמצה ואינם מעורבין אלא כל אחד ניכר לאו משום דבמעורבים לא יהא היתר מצטרף לאיסור דהא גבי כותח ומדוכות כתוב בכל הספרי' בפ' ג' מינין (נזיר דף לו:) אלא מאי היתר מצטרף לאיסור ומיהו קשיא דגבי קופות גרסינן בנזיר (דף לז.) בכל הספרים בשלמא לדידי דאמינא משום דהיתר מצטרף לאיסור כגון דנפישי חולין אלא לדידך דאמרת משום דאיכא כזית בכדי אכילת פרס כי נפישי חולין מאי הוי ואי במעורבים במקפה איירי הא התם נפישא מקפה ואפ"ה מצטרפת לאביי ולפי' ר"ת שפירש שהם בעין ניחא דיכול לצרף חצי זית מזה וחצי זית מזה ומיהו לפי' ר"ת נמי קשה מכותח וקדירות שההיתר מרובה וקאמר אלא מאי היתר מצטרף לאיסור ואין לומר דמקפה וכותח ומדוכות שהן מין בשאינו מינו אפילו רוב היתר מצטרף לפי שהאיסור נותן בו טעם אבל קופות וסאין חד מינא וא"א לומר כן דאי חד מינא הוא מאי קשיא ליה אמאי אמרי' שאני אומר אי כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא הא קיימא לן דמדאורייתא מין במינו ברובא בטיל בפרק התערובת אלא ודאי קופה וסאין תרי מיני כגון חטין ושעורין ונעשו קמח דאי אפשר להבדילם ויש לפרש דמקפה וכותח ומדוכות שעירובן דרך נתינת טעם זה בזה אפילו רוב היתר מצטרף לאיסור אבל קופות אין בעירובן נתינת טעם ועוד י"ל דעל כרחין במינו נמי כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא דלא בטיל ברובא אף על גב דלא מינכר מדלא משני ההיא דקופות וסאין דבמינו אייריו והא דמשמע בריש פרק התערובת (זבחים דף עד.) דנותן טעם ברוב לאו דאורייתא לא דמי לקופות וסאין דסתמייהו בחטין או בשעורין של תרומה אייריו דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי

ואי אכיל כזית בכדי אכילת פרס חייב ולא דמי למיעוט הנימוח ומתחבר עם הרוב ומתבטל ובפ' גיד הנשה (חולין דף צט:) גבי נתבשל עם הגידין ואין מכירו דפריך ליבטל ברובא בדליכא כזית בכדי אכילת פרס פריך ובפ"ב דמס' ע"ז (דף סז.) אמר ר' יוחנן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס על כרחין היינו במינו כמו שמפרש ר"ת מדקאמר טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו ואי שלא במינו הא קי"ל דטעם כעיקר ומיהו יש מפרשים דאטעם כעיקר לא לקי משום דיליף מגיעולי עובדי כוכבים והתם לא כתיב לאו ולא שייך למימר כאן אהדריה קרא לחיוביה כדאשכחן בפסולי המוקדשין שהגוזז והעובד בהן סופג את הארבעים אע"ג דמפקינן מתזבח ולא גיזה ועבודה בפ' שני דבכורות (דף טו.) דהתם לאו משום דאהדרי' אלא משום דלא הותר מעולם דהכי קאמר קרא זביחה ואכילה התרתי לך ולא גיזה ועבודה ואע"ג דטעם כעיקר דאורייתא לא היה זר לוקה בכזית מקפה אי לאו דהיתר מצטרף לאיסור דהא בכזית מקפה לחוד אי אפשר להיות בו כזית שמן והא דאין כל המקפה נפסלת דתחשב כתרומה מחמת טעם כעיקר משום דעיקרה חולין היא ובחולין קנגע ולענין איסור אכילה דוקא הוא דהוי כעיקר תדע דאין טעם כעיקר ליחשב שחוטה כנבילה לענין טומאה וא"ת ולאביי היכי לקי בכזית הא משרת בנזיר כתיב ואי בעית למילף שאר איסורין מנזיר בק"ו כדאמרי' בפרק אלו עוברין (פסחים דף מד:) הא אין מזהירין מן הדין ועוד דמוכח התם דלר' יוחנן גופי' דאי לאו דנזיר וחטאת שני כתובין הבאין כאחד הוה ילפינן מיניה כל איסורין שבתורה ולענין מאי הוה יליף אי לענין מלקות הא אין מזהירין מן הדין ואי לענין איסור בלא צירוף היתר נמי דהא אמר ר' יוחנן ברישׁ פרק בתרא דיומא (דף עג:) דחצי שיעור אסור מן התורה וצ"ל דהאי ק"ו לא הוי אלא גלוי מילתא בעלמא הוא ודכוותה אשכחן ביבמות בפרק אלמנה (דף סח:) גבי נבעלה לפסול לה דכהן חייב עליה בק"ו דגרושה דמותרת בתרומה ואסורה לכהן וחשיב ליה גלוי מילתא ומהאי טעמא אטעם כעיקר נמי לקי למאן דמוקי משרת לטעם כעיקר בפ' אלו עוברין (פסחים דף מד.) והא דאמר ר' יוחנן בירושלמי דערלה פ"ב כל נותני טעמים אין לוקין עליהן חוץ מאיסורי נזיר התם בהיתר מצטרף לאיסור ור' יוחנן לטעמיה דאמר בפרק אלו עוברין (פסחים דף מג:) כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר אלמא מוקי קרא להיתר מצטרף לאיסור וטעם כעיקר יליף מגיעולי עובדי כוכבים ולדידיה אין חילוק בין נזיר לשאר איסורין וא"ת ומאי ס"ד דאביי דפריך לרב דימי מכותח הבבלי וממדוכות דמשמע דלדידיה ניחא וי"ל משום דר' יוחנן לר' עקיבא קאמר כדמסיק התם ולא קשיא ליה לאביי כלל אלא לפי שחולק בשאר איסורין כדמוכח לישנא דקא"ל וכל איסורין

שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור והתנן המקפה ולהכי פריך אמאי פליגי רבנן בכותח הבבלי דבשלמא אי כדי אכילת פרס דרבנן וטעמא דמקפה משום היתר מצטרף לאיסור אתי שפיר דפליגי רבנן בכותח הבבלי דמוקמי' משרת לטעם כעיקר כרבנן דפליגי עליה דר"ע בההיא שמעתא והיתר מצטרף לאיסור לית להו משום טעם כעיקר לא לקי אע"ג דק"ו דשאר איסורין גלוי מילתא בעלמא כדפרישית משום דסתם חמץ שבכותח וכן סתם תבלין שבקדירה דבסמוך אינן כל כך מרובין שיוכל לאכול מן התערובות בבת אחת כל כך שיהא באותה אכילה טעם של כזית איסור ואי אכל ליה בתרי זימני הא אין כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא ולא דמי לשורה ענביו במים שיש ענבים הרבה וכן סתם שמן במקפה אינו כל כך מרובה שיהא באכילה אחת טעם של כזית ולכך צריך טעמא דהיתר מצטרף לאיסור ואתיא כר"ע ואע"ג דחצי שיעור אסור מה"ת שמא ה"מ בעיניה אבל ע"י תערובת לא ומיהו בפ' גיד הנשה (חולין דף צח.) גבי ההוא פלגא דזיתא דתרבא דנפל לדיקולא דבישרא משמע דאפילו ע"י תערובות נמי אסור ועוד י"ל דלא איכפת ליה בהא דבהך מילתא כר"ל ס"ל דה"נ גרסי' בנזיר גבי ההוא דקופות בשלמא לדידי דאמינא משום דהיתר מצטרף לאיסור כגון דנפישי חולין ולא איכפת ליה בהא דר' יוחנן גופיה קאמר בסוף הערל ביבמות (דף פב.) אההיא דקופות אע"ג שלא רבו חולין על התרומה ובנזיר שכתוב בכל הספרים בכותח וקדירות לא ולא משני הכי משום דלא מסתבר ליה לרב דימי למימר דתיתי כרבנן ולא כר"ע ותדע דהא כזית שמן של תרומה שנתן טעם במקפה של חמשים זיתים ובא זר ואכל חצי המקפה מי לקי הלא לא אכל אלא חצי זית של שמן וה"ל כחצי זית של תרומה שנתן טעם במקפה אפילו אכלה כולה פטור אא"כ היתר מצטרף לאיסור דאטו מי מחייב בחצי זית הנבלע יותר מכשהוא בעין על כרחין לא מחייב אא"כ היתר מצטרף לאיסור והאי דטעם כעיקר היינו דאין כזית איסור הנבלע בהיתר מתבטל ואפילו אכלו כולו עם ההיתר מחייב אפילו אין היתר מצטרף לאיסור ובירושל' פ"ב דערלה ובנזיר בפ' ג' מינים מוכח בהדיא כמו שפירשתי דגרסי' התם רבי אבהו בשם ר' יוחנן כל נותני טעם אין לוקין עליהן חוץ מנותני טעם של נזיר אמר רבי זעירא כל נותני טעמים אין לוקין עליהם עד שיטעום טעם ממשו של איסור ובנזיר אפילו לא טעם ממשו של איסור א"ר אבא בר ממל כל נותני טעמים אין איסור והיתר מצטרפין ובנזיר איסור והיתר מצטרפין מתניתא מסייע ליה לר' זעירא כזית יין שנפל לקדירה אכל ממנה כזית פטור עד שיאכל את כולה על דעתיה דר' אבא בר ממל כיון שאכל ממנה כזית חייב ומיהו הא דפרישית לעיל דר' יוחנן דירושלמי בהיתר מצטרף לאיסור לא יתכן כלל דא"כ היינו דר' אבא בר ממל אלא פליג אש"ס שלנו דפ' אלו עוברין (פסחים דף

מד.) והיא היא דבפ' בתרא דמס' ע"ז (דף סז.) דטעמו ולא ממשו והיינו יכולין לתרץ דההיא דאלו עוברין כר"ע וההיא דירושלמי כרבנן דמוקמי למשרת לטעם כעיקר אלא דקשה דרבנן הוא דאמרי בפרק אלו עוברין ומכאן אתה דן לכל התורה כולה:

ושאר כל הנידוכין שדרכן במשקין. כמו שעושין לחטין כשדכין אותן במדוכה מזלפין עליהן מים. או דברים שדרכן לדוך במשקין ודכן שלא במשקין זהו גוש בקערה:

הרי מן כעיגולי דבילה. דאם נגע טבול יום במקצתן לא פסל את כולן:

תני"א בתוספתא [פ"ב] העיגול של דבילה שנפלו משקין על מקצתו הרי הוא קוצה הימנו שלש אצבעות על רוחב מלא קציעה דברי ר' יהודה וחכ"א אין נוטל הימנו אלא מקום משקה בלבד א"ר נראין דברי ר"י בדבילה שמינה שלא גרסה ודברי חכמים בדבילה שמינה שגרסה:

משנה ד

המקפה והחמיטה. דרכן היה להניח החמיטה דהיינו העוגה דקה עם המקפה:

חיבץ כמו חביץ קדירה דפ' כיצד מברכין (ברכות דף לו:) דהיינו קימחא ודובשא ומשחא וחיבץ היינו שעירב המקפה והחמיטה עם השמן ומ"מ השמן ניכר כדפרישית לעיל והאי דפסל בכל מקום שהלך השמן לפי שאין יכולין להפרידו מן המקפה ומן החמיטה:

תני"א בתוספתא [שם] המקפה והתמיטה [ד] של חולין והשום והשמן של תרומה צף על גביהן ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא שמן רבי יוחנן אומר שניהם חיבור זה לזה. פירוש שניהם השום והשמן חיבור:

משנה ה

הקיפה. יש מפרשין מקפה אבל נראה כי ההיא דפ' העור והרוטב (חולין דף קכ.) מאי קיפה פירמא בשר מצומק שנימחה בקדירה:

החתיכות מותרות. דכיון דקרש לאו חיבור הוא:

וכל העולין עמה חיבור. והשאר טהור:

שניהם חיבור. בין שנגע בקיפה בין שנגע בחתיכות הכל פסול:

פרוסות. של לחם שמניחין עם הקטניות:

מעשה קדירה וקטניות. כלומר קטניות שנתבשלו בקדירה ודרכן להתבקע וכשמתבשלות יפה יפה מתחברות ומצטרפות כמין גוש אבל קודם לכן פרודות ואין מצטרפות:

ימנו. דאם נגע השרץ באחד מן הגושים והם נוגעין זה בזה מונין מהן ראשון ושני:

שמן שהוא צף על פני היין. בפ"ק דשבת (דף ה:) מייתינן לה:

תני"א בתוספת"א [שם] בשר קדש שקרם עליו הקיפה וכן השמן שצף על היין ר' ישמעאל בר' יוחנן בן ברוקא אומר ב"ש אומרים חיבור וב"ה אומרים אינו חיבור:

משנה ו

חבית מלאה יין של תרומה ויין שבתוך הבור חולין והחבית פתוחה ונפלה לתוך הבור ושקעה כולה לתוך היין של חולין עד שהוא צף מלמעלה על פי החבית ופשט טבול יום את ידו ונגע ביין שבבור שכנגד פי החבית אם שלשל ידו לתוך פי החבית מן השפה ולפנים הרי זה חיבור ונפסל כל יין שבחבית ואפילו לא היתה מתחלתה החבית מלאה לגמרי מיין של תרומה:

מן השפה ולחוץ. שלא הכניס ידו לתוך פי החבית אע"פ שנגע ביין של בור שכנגד פי החבית אפ"ה אינה חיבור ור' יוחנן סבר דהוי חיבור אפילו עלה יין שבבור למעלה מפי החבית רום קומת אדם:

תני"א בתוספת"א [שם] טבול יום שהיה תורם את הבור ונפלה הימנו חבית של תרומה ושקעה בבור של יין מן השפה ולפנים חיבור מן השפה ולחוץ אינו חיבור ואם היה פיטום אפילו כלי שיש בו מאה כור כולו חיבור. פי' טבול יום שהיה תורם וכגון שאינו קורא שם תרומה עד אחר שיהא מופרש כדי שלא יפסל בטבול יום:

משנה ז

מפיה ומשוליה טמאה. אם ניקבה וטעמא משום דמפיה הואיל וכל היין של מטה נעשה בסיס לעליון הוי חיבור ומשוליה נמי הואיל וכל היין נמשך אחר הנקב הוי חיבור אבל ניקבה מצידיה מכאן ומכאן טהורה והיינו כרב פפא דמסכת ע"ז פרק ר' ישמעאל (עבודה זרה דף נט:) דההוא חביתא דאישתקל ברזא אידרי ואתא עובד כוכבים ואנח ידיה עילוה אמר רב פפא כל דלהדי ברזא חמרא אסור דהיינו קילוח הסמוך לנקב ואידך שרי אפילו בשתיה דקסבר צדדין לאו חיבור הוא ליאסר כל היין ואיכא דאמרי אמר רב פפא עד ברזא חמרא אסור דכל היין שמלמעלה לנקב נמשך אחר הנקב לצאת דרך שם והו"ל חיבור ואסור ומסיק התם רב יימר כתנאי ממתני' דהכא וקם ליה רב פפא כרבי יהודה ויחידאה הוא והלכה כרבים דפליגי רבנן ואמרי בין מפיה בין מצדיה טמא דכולו חיבור כך פירש שם בקונטרס:

ונגע טבול יום בקילוח. הקילוח לבדו נפסל דנצוק אינו חיבור והויא לה תרומה טמאה שנתערבה בטהורה ועולה באחד ומאה כתרומה בחולין ובהא אפילו רבנן מודו דקילוח לא חשיב חיבור למה שבכלים כמו מה שבצידה לחבית ואע"ג דתניא לעיל דמשקין אין להם טהרה מטומאתן היינו כעין טהרה דמיא דסלקא להו השקה אבל הכא מטעם

ביטול ודוקא בטבול יום עולה משום דטבול יום פוסל ואינו מטמא אבל בשאר טומאות קא הדר מה שבקילוח ומטמא כל מה שבכלי במגע ואין לתמוה אהא דטמאה עולה בטהורה באחד ומאה דבהדיא תנן הכי במס' תרומות פ"ח [מ"ד] סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה תרומה טהורה בית שמאי אוסרין וב"ה מתירין אמרו להן ב"ה לבית שמאי הואיל וטהורה אסורה לזרים וטמאה אסורה לכהנים מה טהורה עולה אף הטמאה תעלה והיינו באחד ומאה כדתנן הכא ואפילו בית שמאי חזרו והודו כדתנן התם לאחר שהודו רבי אליעזר אומר תירום ותישרף וחכמים אומרים אבדה במיעוטה ומיעוטה לאו דוקא דאחד ומאה בעי׳:

תני"א בתוספתא [פ"ב] חבית שניקבה בין משוליה בין מצדיה ונגע בה טבול יום טמאה רבי יהודה אומר מפיה ומשוליה חיבור מפיה מפני שהמשקה מתווך לתוך ידו משוליה מפני שהמשקה גרור על גבי ידו אבל מן הצדדין יעלה באחד ומאה. פי' מתווך לשון משוך ואית ספרים דגרסי משוך. יעלה באחד ומאה היינו האי דלהדי ברזא או דעד ברזא דמיפסיל במגע דרבי יהודה כרב פפא והשאר טהור וזה מתבטל באחד ומאה:

משנה ח

בעבוע. יש מפרשים דהיינו רתיחות שהתירוש מעלה ע"פ חבית ונראה כעין בעבועות ולא יתכן כלל שבכל מקום חיבור הוא ליין וכדתנן במס' עבודה זרה בפרק רבי ישמעאל (עבודה זרה דף ס:) או שהיה מטפח ע"פ החבית המרותחת כל היין אסור בשתייה ובערוך פירש שהיוצרים כשאינם שועין ושופין את החבית מבחוץ ומבפנים יפה או שהיה החומר צרור יוצא מבחוץ קליפות כמין אלו אבעבועות שעושה המטר כשימטיר הרבה ועיקר זה הדיבור משחין אבעבועות ועוד יש להוסיף על דברי הערוך שדרך כלי חרס כשמצרפין אותו בכבשן יוצאין מכח האש בדפנותיו כמין אבעבועות חלולות והכי פי' דמתני' לפי שיטה זו דאותם אבעבועות בתוך עובי דופן החבית וחלולין בתוכן ומצד אחד דופן האבעבוע חלוש ודק כמין קליפה ומצד אחר הוא עיקר עובי דופן החבית והאבעבוע שצד הקלוש שבו כלפי חלל חבית קרי פנימי ואותו שצד הקלוש שבו לצד חוץ קרי חיצון:

שניקב מבפנים ומבחוץ. זה כנגד זה עד תוך חללה של חבית:

טמא באב הטומאה. אם יש בנקב כעדשה מן השרץ בין שהוא מונח בנקב שבפנים בין שהוא מונח בנקב שמבחוץ רואין אותו כאילו הוא מונח בתוך החבית כיון דרואה אוירה של חבית:

הפנימי מלמטן. מכאן ואילך מפרש דין הנקבים זה שלא כנגד זה והפנימי היינו בעבוע הפנימי ומלמטן הוא הצד הדק שבו כלומר שהכעדשה בנקב שמלמטן שרואה אויר החבית:

והחיצון מלמעלן. כלומר או החיצון מלמעלן שהכעדשה מונח בבעבוע החיצון בנקב שבו מלמעלן דהוא עיקר דופן החבית ונקרא לחיצון מלמעלן שעיקר דופנה של חבית נקרא מלמעלן בין לבעבוע החיצון בין לבעבוע הפנימי ונטמאה החבית לפי שהטומאה רואה אויר החבית אבל אם הכעדשה מונח בפנימי מלמעלן והוא עיקר עובי הדופן או בחיצון מלמעלן דהיינו בצד הדק שבו שאין הטומאה רואה אויר החבית טהורה אבל אי קיימא חבית באהל המת ומוקפת צמיד פתיל חוץ מאותן הנקבים הטומאה נכנסת לתוכה אע"פ שהנקבים זה שלא כנגד זה: [הגה"ה ור"י מסינפונ"ט זצ"ל פי' וז"ל בעבוע שבחבית פירוש הרתיחה שעושה היין החדש בפי חבית קורא בעבוע ואחר יום או יומים יתחיל להנקב מבפנים אצל היין ומבחוץ מלמעלה עתה אם מכוון נקב הפנימי זה כנגד זה טמא באב הטומאה וטמא באהל המת דכפתוח דמי. וזה הפירוש לא נהירא דרתיחת היין חבור בכל טומאות חוץ מטבול יום. אלא נתגלה לנו לפרשו כך בחבית עושין נקב קטן כדי שיצא ריח היין שלא תשבר החבית ופיה מוקפת צמיד פתיל ופעמים מנקבים נקב זה שלא כנגד זה ואם הנקב מפולש זה כנגד זה לא שניקבה החבית מצד לצד אלא היינו ההוא המנוקב החיצון שרואה את האויר ופנימי יקרא לאותו שרואה היין טמא באב הטומאה אם הכניס אצבעו בנקב וכן אם הכניס שם השרץ טמא מפני שכלי חרס מטמא באויר ובאהל טמא פירוש כלי פתוח קרינן ביה ואם הוא זה שלא כנגד זה טהור באב הטומאה דלא תוך כלי חרס קרינן ביה אלא אם הכניס כל כך עד שיצא לאויר החבית אבל באהל המת טמא דכלי חרס קרינן ביה עכ"ל:] (ובס"א אשכחנ"א וז"ל וה"פ דמתניתין לפי שיטה זו דאותן בעבועים בתוך עובי דופן החבית וחלולים בתוכה ונמצא כמין חלל קטן בעובי דופן החבית ופעמים שיש באותו בעבוע ב' נקבים אחד לצד פנים שהוא לצד חלל החבית ואחד לצד חוץ לצד אויר העולם וכשהחבית מלאה משקין נכנס המשקה דרך נקב הפנימי ומבצבץ ויוצא דרך נקב החיצון ואם אותן נקבים מפולשים זה כנגד זה או שהיה נקב הפנימי מלמטה של בעבוע ונקב חיצון מלמעלה של בעבוע והיתה אותה חבית מונחת באהל המת ומוקפת צמיד פתיל חוץ מאותו בעבוע או שנגע אב הטומא' במשקה שבנקב חיצון נטמאו כל משקין שבכלי אבל אם הפנימי מלמעל' וחיצון מלמט' נהי דבאהל המת מטמא שהטומאה נכנס דרך הנקבים באב הטומאה מיהא טהור דאם נגע אב הטומאה במשקין שבנקב החיצון שהבעבוע מלמטן מאחר

שהפנימי מלמעלן ה"ל כנצוק וקטפרס ולא הוי חיבור ועוד יש לפרש בלא משקין דכשהפנימי מלמטן וחיצון מלמעלן נחשב חלל הבעבוע כתוכו של חבית מאחר שאם היו משימין משקין בחבית לא היו יוצאין לחוץ דרך נקב הפנימי עד שיגיעו לחיצון של מעל' אבל כשפנימי מלמעלן והחיצון מלמטן מיד כשמגיעין המשקין לפנימי יוצאין המשקין דרך הבעבוע ונשפכין לחוץ הלכך חשיב כנגד הנקב התחתון כגבו דחבית ואין כלי חרס מטמא מגבו):

תני"א בתוספת"א [שם] בעבוע של חבית שניקב ומכוון בפנים כבחוץ ר' יהודה אומר בכולן מן הצדדין יעלה באחד ומאה מעשה שבעבע יין בעליון ובאו ושאלו את ר' יהודה ואמר יעלה באחד ומאה. פי' מן הצדדין שהבעבוע מצדה של חבית ומגיעין בשוליה ונגע טבול יום ביין שהבעבוע שם כדמחלק ר' יהודה במתני' בין מצדה של חבית למפיה ולמשוליה:

פרק ג

משנה א

שהן חיבור באב הטומאה. כגון הנך ידות דתנן במס' עוקצין (פ"א):

חיבור בטבול יום. דאם הוא יד של תרומה ונגע טבול יום ביד נפסלה התרומה:

מעורה. מחובר:

בגדול. בפרוסה הגדולה והפרוסה קטנה עולה עם הגדולה ואינה נפרסת מכל וכל:

הרי הוא כמוהו. ואם נגע טבול יום באחד נפסל השני ובפ' העור והרוטב (חולין דף קכז:) גרסי' בכל הספרים ר' מאיר אומר אם אוחז א) שניהם וגדול עולה עמו. ר' נחמיה אומר בטהור כלומר באותו שלא נגע בו הטבול יום משערינן בין שהוא גדול בין שהוא קטן אם אוחז בו הטמא עולה עמו שניהן טמאים. וחכמים אומרים בטמא משערינן דאם אוחז בטמא בין שהוא גדול בין שהוא קטן אם הטהור עולה עמו שניהן טמאין ואם לאו הטהור טהור:

ושאר כל האוכלין. כגון מיני ירקות:

את שדרכו ליאחז בעלה. כשבא לטלטלו בין אם נגע טבול יום בעלה בין אם נגע בקלח:

אוחזו בעלה. אם נפרצו ממנו לא הוי חיבור ואם לאו הוי חיבור וכן אם דרכו ליטלטל בקלח אוחזו בקלח:

תני"א בתוספת"א [פ"ב] אוכל שנפרץ ומעורה במקצת. אם יש לו יד אוחזין אותו ביד עלה אוחזין אותו בעלה יש לו זה וזה אוחזין אותו באיזה מהן שירצה אין לו זה ולא זה ר'

מאיר אומר בגדול ר' יהודה אומר בקטן ר' נחמיה אומר בטהור וחכמים אומרים בטמא במה דברים אמורים בטבול יום אבל בשאר כל הטומאות הרי זה חיבור רבי מאיר אומר אחד טבול יום ואחד כל הטומאות שנמשך עמו חיבור שאין נמשך עמו אינו חיבור:

משנה ב

ירק דתרומה. ויש שם קלחים שנתונין בקערה או באילפס. וביצים טרופות שנתערבו ביחד החלמון והחלבון כמו ביצים טרופות דפרק אלו טריפות (חולין דף סד.) ונתונה על אותן קלחים:

ונגע טבול יום בביצה. אע"פ שהביצה של חולין דלא שייך בה תרומה חיבור הוא לקלח ונפסל ומ"מ לא פסל רק קלח שכנגד מגע ידו:

סדר העליון. קלחין העליונים שהביצה על פניהם:

כמין כובע. שמחמת הבישול נתנפחה הביצה ונעשה כמין כובע על הירק:

משנה ג

לפס. כמו אלפס מחבת של מתכת שעושין בה תבשיל וביצה זו מתבשלת עם התרומה שנפסלה בטבול יום:

מן השפה. של לפס ולפנים חשוב החוט של ביצה חיבור שאם נגע שם טבול יום הכל טמא אבל חוט היוצא משפת הלפס ולחוץ לא הוי חיבור:

וכל שנקלף עמו. היינו מה שעולה עם החוט חיבור ולא יותר ור' יוסי לקולא וכן בקטניות דינם כדין הביצה:

תני"א בתוספתא [פ"ב] ירק של תרומה וביצה טרופה נתונה על גביו ונגע טבול יום בביצה כל הסדר העליון חיבור דברי ר"י ור"ש ב) (ר"מ) ור' יהודה אומר אינו חיבור אלא הקלח שכנגד ידו על זה העיד ר' ישמעאל [ג] בר' יוחנן בן ברוקה בכרם ביבנה שאינו חיבור אלא קלח שכנגד ידו א"ר יוסי לא על זה העיד רבי ישמעאל ברבי יוחנן בן ברוקה בכרם ביבנה אלא על העשוי כמין כובע שאינו חיבור. חוט של ביצה שקרם על דפנו של לפס ונגע בה טבול יום מן השפה ולפנים חבור מן השפה ולחוץ אינו חיבור רבי יוסי אומר אף מן השפה ולפנים כל שנקלף עמו חבור וכל שאינו נקלף עמו אינו חיבור ביצים שנקפן לתוך הקערה הרי זה אינו חיבור התחיל לטרפן הרי זה חיבור טרפן במשקין הרי זה [ד] אינו חיבור ביצים שנקפן בטופח הרי זה אינו חיבור טרפן חיבור טרפן במימי עצמן [ה] הוכשרו הרי הן כעיגולי דבילה עיגולי דבילה שנפלו משקין על מקצתו הרי זה קוצה הימנו עובי שלש אצבעות על רוחב מלא קציעה דברי רבי יהודה וחכמים אומרים אין נוטל אלא מקום משקה בלבד אמר רבי נראין דברי ר' יהודה

בדבילה שמינה שלא גרסה ודברי חכמים בדבילה שמינה שגרסה. פירוש נקפן שברן מלשון כנוקף זית (ישעיהו כ"ד:י"ג) אי נמי נקפן כמו נקבן כדאשכחן במס' פיאה (פ"ו מ"א) הבקר במקום הפקר ועירן לתוך הקערה ועומדין חלבון והחלמון כאשר יצאו מן הביצה וכגון שהוכשרו ונגע שרץ באחד מהן לא הוו חיבור אלא מונין בהן ראשון ושני טרפן שנענע בתרווד ושיבר החלבון והחלמון ונתערב הכל יחד הרי זה חיבור טרפן במשקין הרי זה אינו חיבור אית דגרסי הרי זה חיבור. נקפן בטופח שעירן על מין קטנית ששמן טופח כדאשכחן לעיל פ"ק ובכלאים פ"ק. טרפן במימי עצמן דרך הטורפין לערב בהן מים וזה טרפן בלא מים אלא על ידי מי הטופח שמלוחלחין במים שנתבשלו בהן. הוכשרו לקבל טומאה אבל לא כולן אלא כעיגולי דבילה כלומר מקום המלוחלח לבד. שלא גרסה מלשון גריסין כלומר שאינה מתפרדת. שמינה שגרסה שמתפרדת ונחתכת מן העיגול והיה נראה דגרסינן כחושה שגרסה ויש ספרים שברייתא זו כתובה בלשון אחרת והכי תניא ביצה שנקפה בתוך הקערה חיבור התחיל לטרף אינו חיבור טרפן במשקין חיבור ביצים שנקפן בתוך הטופח הרי אלו חיבור התחיל ליטרף אינו חיבור טרפן במשקין חיבור:

משנה ד

אינה נפסלת בטבול יום. דבתר עיסה אזלינן ולא בתר שאור אע"ג דאסורה לזרים כדתנן בפרק שני דערלה:

שהוכשרה במשקה. שלתת החטין במים:

פסל את כולו. דמי פירות עושין העיסה חיבור:

לא פסל אלא מקום מגעו. קסבר ר' עקיבא דכיון דמי פירות אין מכשירין ולא מייתי לה לידי טומאה רואין אותו כאילו אינו ולא פסל אלא מקום מגעו:

תני"א בתוספת"א [פ"ב] עיסה שנדמעה או שנתחמצה בשאור של תרומה חייבת בחלה ואינה נפסלת בטבול יום דברי רבי מאיר ורבי יהודה ר' יוסי ור' שמעון פוסלין אמר רבי מנחם ברבי יוסי אמרתי לפני אבא אי אתה מודה במקפה ובחמיטה של חולין והשום והשמן של תרומה צף על גביהם שאם נגע טבול יום במקצתו לא פסל אלא מקום מגעו בלבד אמר לי זה מין אחד וזה שני מינים. פי' חייבת בחלה בפ' קמא דמס' חל' (מ"ד) תנן והמדומע פטור מן החל' ואמרי' עלה בירושלמי כהנא שאל לשמואל לא מסתברא בהן מדומע דתנינן הכא שרובו תרומה אמר ליה אף אנא סבר כן אלא כד תיסק לארעא דישראל את שאל לה כד סליק להכא שמע רבי יוסי בשם רבי יוחנן אפילו סאה אחת שנפלה לתוך תשעים ותשע חולין ומתני' דהתם כרבי יוסי ור' שמעון דפוסלין דיש לה

תורת תרומה והוא הדין דפטורה מן החלה ובשלהי יוצא דופן (נדה דף מו:) מייתי להך ברייתא וגרסינן התם בהדיא ר' יוסי ור' שמעון פוטרין מן החלה ומפרש התם משום דסברי חלה בזמן הזה דרבנן ואתי דימוע דרבנן ומפקע חלה דרבנן ור"מ סבר חלה דאורייתא ולא מפקע ליה דימוע דרבנן ולענין טבול יום חשיבה כחולין משום דדימוע דרבנן ואפילו בנתחמצה בשאור של תרומה אע"ג דמדאורייתא טעם כעיקר מ"מ בתרומה הא לא נגע ולא דמי למקפה דאיכא כזית בכדי אכילת פרס כדאיתא בפ' אלו עוברין (פסחים דף מד.) זה מין אחד וחשיב חיבור יותר כדאשכחן בשאר מילי דאיכא למ"ד מין במינו לא בטיל:

עוד תני"א בתוספת"א פ"ק דעוקצין עיסה שנילושה במי פירות טהורה שאין לך דבר שמחבר את האוכלין אלא שבעה משקין בלבד. פירוש טהורה שלא הוכשרה. שאין לך דבר כמו ואין לך דבר מאחר שאין מכשירין אלא שבעה משקין בלבד אבל מי פירות לא כמו כן אין מחברין ואפילו הוכשרו מעיקרא אין מי פירות מחברין אותן כר' עקיב' דמתני'. תנן במס' חלה פ' שני (מ"ב) עיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה ונאכלת בידים מסואבות ואמרי' עלה בגמ' בירושלמי רבי יוסי בן חנינא דרבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא היא דתנינן תמן רבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא אומר משום רבי יהושע פסל את כולה רבי עקיבא אומר משמו לא פסל אלא מקום מגעו ריש לקיש אמר מה פליגין בהוכשרה ואח"כ נילושה שמי פירות מחברין [א] להכשיר אבל אם נילושה ואח"כ הוכשרה אין מי פירות מחברין להכשיר רבי חייא בשם רבי יוחנן אמר דברי הכל הוא אע"ג דר"ע אמר תמן אין מי פירות מחברין לטומאה מודה הוא הכא שמי פירות מחברין לחלה רבי חייא ורבי אבא בשם רבי יהושע בן לוי [ב] אין לך מחבר מכולן אלא שבעה משקין לבד:

משנה ה

פסל את כולו. דקסבר שמן מכשיר ומחבר ורבי עקיבא סבר שמן אינו מחבר וקאי כל קלח וקלח באפי נפשיה:

משנה ו

שנגס. יש מפרשים לשון מגיס בקדירה ובערוך הביאו בערך נגס ופי' כמו לועס ויש לפרש שבידיו מהפך באוכל שבפיו ושלא מדעתו נפל ממנו:

על בגדיו ועל ככר של תרומה טהור. ולא אמרינן שנטמא לחלוח הרוק שעל האוכל בידיו מסואבות וטימאו את הבגדים והתרומה שהמשקה ההוא לא חישבו וכיון שלא חישבו לא מכשיר ולא מטמא וכר' יהודה דספ"ח דכלים:

כל שהוא רוצה למוץ גרעינתו. הוחשב המשקה שבו ונטמא בידיו וחזר וטימא את בגדיו והתרומה אבל נגובין ויבשו כל שאינו רוצה למוץ גרעינתו לא הוחשב המשקה ההוא ולא נטמא:

אחד טהור ואחד טבול יום כאלו. כלומר שניהם שוין בדין זה:

ר' מאיר אומר אלו ואלו. כלומר בין רטובין בין נגובין טמאין בטבול יום כדמפרש דמשקין של טמא מכשירין ומטמאין אפילו שלא לרצון ורבנן לגבי הכי חשיבי ליה לטבול יום כטהור:

פרק ד

משנה א

תרומת מעשר בטהרה. דטבול יום וידים שניות והמעשר כחולין ואין שני עושה שלישי בחולין ואע"ג דהאי מעשר מיירי בטבול לתרומה קסבר דחולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו דפלוגתא היא בסוטה בפ' כשם (דף ל:) ואי נמי סבר דכחלה דמו בשאר מילי לגבי טבול יום ושני לא הוו כחלה כדמפרש בפ"ק דנדה (דף ו:) אסיפא דמתני' דאשה והיא טבולת יום דכל שודאו מטמא חולין גזרו על ספיקו משום חולין הטבולין לחלה והאי טבול יום כיון דודאו לא מטמא חולין לא גזרו עליו משום חולין הטבולין לחלה.

משנה ב

וקוצה לה חלה. שכל זמן שלא קרא עליה שם הרי היא כחולין וכשהיא קוצה לא תקרא לה שם אלא מנחתה לחלה בכפישה או באנחותה כלים שאין להם בית קיבול כגון נסרים ואין מקבלין טומאה ואצרכוה רבנן הכי משום היכרא שלא תגע בה שוב מאחר שקראה לה שם כדאמרי' בשילהי הניזקין (גיטין דף סב.) גבי עושה עיסת חולין של עם הארץ בטהרה:

ומקפת. מקרבת לכלי אצלה:

וקוראה לה שם. שמצוה לתרום מן המוקף ומוקף לשון סמוך כמו [אין] מקיפין שתי חביות במס' ביצה (דף לב:) וכמו [אין] מקיפין בבועי בפ' אלו טריפות (חולין דף מו:) שמקריבן זו לזו לראות אם דומין נקביהן והשתא משמע הכא דאפילו מפרשת על מנת לקרות שם אח"כ לאו מוקף חשיב כיון דבשעת קריאת שם לאו מוקף הוא וקשה דלא משמע הכי בסוטה פ' כשם (דף ל.) גבי ניטלת מן הטהורה על הטמאה כיצד שתי עיסות אחת טמאה ואחת טהורה נוטל כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה ונותן פחות מכביצה באמצע והתניא כביצה ומפרש דפליגי בשני עושה שלישי בחולין וגריס התם

בקונט' אידי ואידי בעיסה ראשונה דמאן דאמר כביצה קסבר שאין שני עושה שלישי בחולין ואותו כביצה מעיסה טהורה נעשה שני כשנגע בעיסה ראשונה וקסבר שמותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל ואינו חוזר ומטמא אותו כדי חלה כל זמן שלא קרא עליו שם חלה דחולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו ושני אין עושה שלישי בחולין והשתא מכל מקום כשיקרא שם יקבל טומאה אותו חלה אלא ודאי כיון שקוצה ממנה חלה על מנת לקרות שם לאלתר מוקף קרינא ביה ויש לומר דלעולם צריך מוקף בשעת קריאת שם והתם כגון דאמר בשעת חיבורו לאחר שיהא מופרש ומובדל יהא חלה דכי האי גוונא מוקף הוא כיון דאמר בשעת חיבורו אע"פ שלא חל עליו שם חלה עד שהופרש ועוד יש לפרש דלעולם חשיב מוקף כשקוצה על מנת לקרות שם אחר כך אלא חיישינן הכא שמא תשכחנה בידה ותקרא לה שם קודם שתניח בכפישה לכך הזקיקוה לחזור ולהקיפה לאחר שתנתן בכפישה א"נ הכא דוקא דמפסיק מנא לא חשיב מוקף אע"פ שהפרישתה מתחלה לשם כך:

והשלישי טהור לחולין. מהך מייתי בפ"ק דנדה (דף ז.) לדקדק דחולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו ותימה דשביק רישא דאוכל מעשר שהוכשר במשקה דהוה מצי למידק מינה ומייתי סיפא ויש לומר דניחא ליה לאתויי מחלה אחלה משום דאיפליגו רב הונא בריה דרב יהושע ורבנן בפ' יוצא דופן (נדה דף מז.) ובפ' שני דכתובות (דף כה.) דאשכחינהו רב הונא בריה דרב יהושע לרבנן דיתבי וקאמרי אפילו למ"ד תרומה בזמן הזה דרבנן חלה דאורייתא (בס"א מצינו נוסחא זו). ואם איתא שצריך מוקף בשעת קריאת שם היאך יכול להיות שלא יטמאנה אז וי"ל שמניח כביצה בין עיסה טמאה לטהורה ומצד אחד של טהורה נוטל כדי חלה וקורא לה שם בעודה מן המוקף ומיהו קשה דמשמע דלא מייתי אלא כדי חלה ועוד מוכיח בירושלמי דחלה דחשיב מוקף כיון דהתנה עליו בשעת חיבורו אע"ג שלא חל עליו שם חלה עד שהופרש כדפרישית בפ"ג דחלה ע"כ:

משנה ג

לשין בה את העיסה. אע"ג דתנא אשה איצטריך למתני עריבה דלא תימא בעריבה אסור דלמא אתי לאחלופי בטמאה:

משנה ד

לגין. של עץ:

מעשר טבל. שלא הורמה ממנו תרומת מעשר ודינו כחולין:

משתחשך. משיעריב שמשו וטהור לתרומה דאם היתה תרומה חלה מבעוד יום היתה נפסלת בטבול יום אבל משתחשך התרומה טהורה והלגין טהור:
הרי זה עירוב לא אמר כלום. בפרק בכל מערבין (עירובין דף לו.) אמר רבא זאת אומרת סוף היום של ערב שבת קונה עירוב ובסוף היום טבל ותנן התם אין מערבין בטבל דאי סלקא דעתך תחלת היום של שבת קונה עירוב אמאי לא אמר כלום אמר רב פפא אפילו תימא תחלת היום קונה עירוב בעינן סעודה הראויה מבעוד יום וליכא:
הלגין בטבלו. כשנשברה החבית מבעוד יום שלא קבעה תרומתו:
תני"א בתוספת"א דתרומו"ת פ' המוכר מי שבא בדרך והיתה בידו כלכלה פירות שאינה מתוקנת ואמר הרי זו עשויה תרומה ומעשר על פירות שיש לי בתוך ביתי לכשאגיע לעיר הרי זה אוכל ממנו עראי ועושה אותה תרומה ומעשר על מקום אחר עד שיגיע לעיר הגיע לעיר דבריו קיימין נאכלו פירות נגנבו או אבדו עד שלא הגיע לעיר כלכלה בטבלה משהגיע לעיר דבריו קיימין:

משנה ה

מחללין על פירות ע"ה. בחבר שיש לו מעות של מעשר שני של דמאי איירי כי ההיא דתנן במס' מעשר שני פרק שלישי [מ"ג] מי שהיו לו מעות בירושלים וצריך להם ולחבירו פירות אומר לחבירו הרי מעות הללו מחוללין על פירותיך נמצא זה אוכל פירותיו בטהרה והלה עושה צורכו במעותיו ולא יאמר כן לע"ה אלא בדמאי ומתני' דהתם הכי פירושה דיש לו מעות של מעשר שני בירושלים וצריך להם להוציאם לדברים אחרים שלא לאכילה ושתיה וחבירו שהוא אוהבו יתן לו רשות לחלל אותן מעות על פירות חולין שיש לו ואוכל בעל הפירות פירותיו בטהרה כלומר בקדושת מעשר כדכתיב (דברים כ"ו:י"ד.) ולא אכלתי ממנו בטמא והלה עושה צורכו במעותיו אפילו שלא לאכילה ושתיה ולא יאמר כן לעם הארץ לחלל מעותיו על פירות עם הארץ אא"כ יהיו המעות ממעשר שני של דמאי משום שאין מוסרין מעשר שני של ודאי לעם הארץ שלא יזלזל בו אבל בדמאי הקלו והכי תניא בתוספתא של מעשר שני בפרק הפודה מפקידים מעשר של ודאי אצל חבר ושל דמאי אצל עם הארץ והשתא מתניתין דהכא בכי האי גוונא איירי שמחללין מעות של דמאי על פירות עם הארץ אבל פירות של דמאי דבגבולין אין מחללין על מעות עם הארץ דבמעות חיישינן טפי דלמא אתי לזלזולי ומפיק להו:
חזרו לומר אף על מעותיו. מחללין ולא חיישינן בדמאי ויש תימה דבתוספתא דמעשר שני משמע איפכא דאיכא למיחש טפי בפירות ע"ה ממעות דקתני מחללין מעשר שני על מעות עם הארץ ואף על פירות עם הארץ אע"פ שעושין תקלה לבאין אחריו כיצד

הוציא מעות מתוך אפונדתו ואמר לו חלל על מעות הללו לא יחלל אלא עד מקום שלוקח ופורס:

היוצא בקולר. בעלילת המלך ויתנוהו בסוגר תרגום ויהבוהי בקולרין (יחזקאל י"ט:ט'):

הרי אלו יכתבו ויתנו. אע"פ שלא אמר ותנו ודאי כך בעי למימר כתבו ותנו אלא אגב טירדיה לא פסקה למילתיה:

מפרש. מן היבשה לים וכן יוצא בשיירא ומסוכן חולה שנטוי למות לר' שמעון שזורי כולהו טרידי ואע"פ שלא אמר אלא כתבו כאילו אומר כתבו ותנו דמי:

משנה ו

הכדומים. כל בבא זו שנויה במס' כלים פי"ג [מ"ז] ושם פרשנוה:

ועל כולם אמר ר' יהושע. אכל הנך מילי האי דמהאשה שהיא טבולת יום עד כאן ומשום דר' יהושע קאי אכולהו תני הכא מילי טובא דאין עניינם לכאן ובהדיא קתני בתוספתא מילתיה דרבי יהושע אאשה ואעריבה:

תני"א בתוספת"א [פ"ב] האשה שהיא טבולת יום לשה לה עיסה וקוצה לה חלתה ומפרישתה ומנחתה בכפישה או באנחותא מקפת וקוראה לה שם מפני שהיא שלישית והשלישי טהור בחולין ועל כולם אמר ר' יהושע דבר חדש חדשו סופרים ואין לי מה אשיב:

משנה ז

על מנת שתעלה שלום. כשהתנה שלום סתם ולא פירש לענין מה מסתמא לענין שבר ושפיכה קאמר שעל זה אדם ירא בשעה שמעלה מן הבור:

אבל לא מן הטומאה. דאפולו נטמאה קודם שתעלה הרי זו תרומה:

רש"א אף מן הטומאה. בעינן שלום כלומר שתעלה מן הבור בטהרה. בירושלמי פ"ב דתרומות אמרי' עלה ר' יוסי בן חנניא אומר בטומאת טבולי יום היא מתניא אמר ר' הילא שכן טבולי יום מצויין בין הגיתות אמר ר' יוסי שאין לטבולי יום מגע אצל הטבל:

נשברה אינה מדמעת. שלא חל עליה שם תרומה:

עד כדי שתתגלגל. כל זמן שלא נתרחקה כל כך מן הבור דאם תתגלגל תשוב לבור לא עלתה שלום קרינא ביה:

שהיה בו דעת להתנות. אם בלבו היה להתנות אע"פ שלא התנה אי נמי חכם ובר דעת שיודע שראוי להתנות על כך:

תני"א בתוספתא [ספ"ב] התורם את הבור ונתנה במקום [ב] שתתגלגל ותגיע לבור וחזר ונתנה במקום שלא תתגלגל ותגיע לבור ונשפכה ה"ז שלם היה תורם את הבור ונסדקה

חבית או נשפכה אם ירד הימנה כדי דימוע אינו שלם ואם לאו ה"ז שלם היה תורם ד' וה' חביות כאחת אע"פ שלא ירד מכל אחת ואחת כדי דימוע ה"ז [ג] שלם מפני שהוא מתנה על כל אחת ואחת בד"א בתרומת ראשית של יין ושל שמן שאין תרומת ראשית נוטלת אלא מן המוקף אבל בתרומת מעשר ובשאר כל הפירות הרי זה שלם [ד] רבי יוסי אומר בכולם אם היה הדיוט ולא התנה תנאי בית דין הוא. פי' הרי זה שלם כלומר שלם כאילו לא נשפכה. אם ירד הימנה כדי דימוע אינו שלם שדעת האדם שלא יפסיד את חוליו שיעשו תרומה אבל כשלא ירד כדי דימוע ליכא הפסד חולין דאיכא בבור טפי ממאה. אע"פ שלא ירד מכל אחת ואחת כדי דימוע. כלומר אע"פ שיש בין כולם כדי דימוע ונאסר כל מה שבבור כיון שלא ירד מכל אחת ואחת כדי דימוע נחשב כשלם ותרומתו תרומה וכל מה שבבור אסור משום דכשהתנה לא היה בלבו כי אם על כל אחת בפני עצמה. בתרומת ראשית של יין ושמן. כלומר דאיכא תרתי שהיא תרומת ראשית דהיינו תרומה גדולה דבעיא מוקף וצריך לקרות שם בשעת העלאה משום מוקף ודוקא דיין ושמן שהוא דבר המתבלבל כשנשפך לבור ואוסר את הכל שאי אפשר ללקטו אבל תרומת ראשית דשאר פירות דאם חזר ונפל יכול להסיר מלמעלה אותן פירות שהן ודאי תרומה עד שלא ישאר מחולין כדי דימוע מן התרומה לא תקון רבנן היכא דלא התנה דהכא בלא התנה איירי דסתם קתני דהא דקתני מפני שהוא מתנה על כל אחת ואחת אינו אלא כלומר בלבו על כל אחת ואחת ואפי' בהתנה נמי איכא לאוקומה דשמא גזירה דרבנן היא שלא יועיל משום דדמי כמדומע ואפשר לתקן בענין אחר ותרומת מעשר נמי אפי' דיין ושמן יכול לתקן שיקרא שם לאחר העלאה כיון דלא בעיא מוקף כדתנן במס' ביכורים פ' שני [מ"ה] תרומת מעשר שוה לביכורים בשתי דרכים ולתרומה בשתי דרכים ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף כביכורים ואוסרת את הגורן ויש לה שיעור כתרומה ומיהו תרומה גדולה נמי יכול לקרות שם לאחר העלאה ואע"פ שכבר העלה שפיר חשיב ליה מוקף דלא גרע מחביות עד שלא גפן בסוף פ"ג דמעשר שני מ"מ רגילין לקרות שם בשעת העלאה לעשות מצוה מן המובחר אבל בתרומת מעשר לא חיישינן דלא בעיא מוקף ואע"ג דמוקף נפקא לן מדכתיב (במדבר י"ח:כ"ט) את מקדשו ממנו וההוא קרא בתרומת מעשר כתיב הא אמרינן בירושלמי בפ' שני דתרומות תרומת מעשר לימדה על תרומה גדולה שניטלת מן המוקף והיא ניטלת שלא מן המוקף ומנין שלא מן המוקף דכתיב (שם) מכל מעשרותיכם אפילו אחד ביהודה ואחד בגליל והא דפריך בסוף כל הגט (גיטין דף ל:) גבי תרומת מעשר וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף דלמא מדרבנן בעיא מוקף והא דמשמע הכא דאפילו מדרבנן לא בעיא מוקף

ביין ושמן לא תקון כדפרישית שלא ידמע אם יחזור וישפך לתוך הבור אבל בפירות תקון והא דקתני במס' ביכורים (פ"ב מ"ה) ניטלת שלא מן המוקף כביכורים וצריכה שיעור כתרומה דמשמע דאפי' מדרבנן קאמר מדחשיב שיעור דאי מדאורייתא הא אין שיעור לתרומה דחטה אחת פוטרת את הכרי איכא לאוקומי ההיא ביין ושמן אי נמי נהי דאין לה שיעור למטה יש לה שיעור מלמעלה כדמפרש בירושלמי בריש מסכת פאה דאין יכול לעשות כל גורנו תרומה דבעינן ראשית ששיריה ניכרים והא דתנן בפרק המפקיד (בבא מציעא דף לח.) המפקיד פירות אצל חבירו אפילו הן אבודין לא יגע בהן ומפרש רב נחמן בר יצחק בגמרא משום דחיישינן שמא עשאן בעל הבית תרומה ומעשר על מקום אחר ולא אמרינן דלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף כדאמרינן בפרק כל הגט (גיטין דף ל:) אומר ר"ת דגבי פקדון בחששא מועטת תולין הדבר להחמיר שלא יגע בו וחיישינן שמא בשבתות וימים טובים עשאן תרומה ומעשר על מקום אחר שאז מותר להפריש שלא מן המוקף כדאמרי' בהאשה רבה (דף צג.) אי נמי על ידי מעשה כי ההוא דפרק בכל מערבין (עירובין דף לב:) מוטב יחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף ולא יאכילו עמי הארץ טבלים אבל בשאר מקומות כי ההיא דפרק כל הגט אין תולין את הדבר להחמיר אלא להקל דעדיפא מינה אמרינן פרק זה בורר (סנהדרין דף ל.) הרי שראו את אביהם שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של מעשר שני הם אם כמערים לא אמר כלום ואמרינן בהאשה שהלכה (דף קטו:) מצא כלי וכתוב עליו ק' קרבן ת' תרומה אבל בסתמא לא חיישינן ואפילו התם מיקל ר' יוסי ואמר חיישינן שמא פינן ועוד יש לומר דגבי פקדון כל אדם מפקידין שאינן בקיאין בהלכות מוקף אבל בפרק כל הגט איירי בבן לוי שנותנין לו מעשרות ואין נותנין אלא לחבר כדאמרינן בפרק הזרוע (חולין דף קל:) דאין נותנין מתנות לכהן עם הארץ: